

NOILE PROVOCĂRI ALE MEGACRIZEI PANDEMICE ȘI METAMORFOZELE PREZENTULUI IMEDIAT

DOI: 10.5281/zenodo.4509384
CZU: [316.47+316.64]:616-036.22

Doctor habilitat în filologie, profesor universitar **Elena PRUS**
Laureat al Premiului AȘM în domeniul literatură „Grigore Vieru” pentru 2018–2019
E-mail: elena_prus_ro@yahoo.fr
Universitatea Liberă Internațională din Moldova

NEW CHALLENGES OF THE PANDEMIC MEGA-CRISIS AND THE METAMORPHOSES OF THE IMMEDIATE PRESENT

Summary. The coronavirus pandemic made the humanity to face the unknown, the unpredictable, it changed the world order, generating a period confirming the theory of contemporaneity as liquid and unsecure society (Bauman, Morin, Plesu). The virus-chameleon has generated a mega-crisis: crisis of structure (institutional), crisis of systems (medical-sanitary, financial-economic, psychological-communicational, and others), crisis of cycles etc., which revealed specific issues in different spheres and the need to reconceptualize the guidelines and the priorities. COVID-19, a coded assault, shows today how fragile is the humanity. The scope of entering a new stage of the world society needs the creative adaptation of the academic communities to the imminent changes of the fields. The science represents the space to advance hypotheses/ to make proposals/to search and to find solutions in this complicated situation.

During the spasmodic times of pandemic, the science, the culture and the art became a *sui-generis* vaccine fighting against fear and death, as they replace the immortality. Therefore, the science and the culture help us to produce positivity, creativity and immunity.

Keywords: Coronavirus, pandemic, systemic crisis, culture as vaccine, new humanity.

Rezumat. Pandemia coronavirusului a pus umanitatea în fața necunoscutului, imprevizibilul a schimbat ordinea mondială, generând o perioadă care confirmă teoria contemporaneității ca societate lichidă și nesigură (Bauman, Morin, Pleșu). Virusul-cameleon a generat o megacriză: criză de structură (instituțională), criza sistemelor (medical-sanitar, financiar-economic, psihologic-comunicațional s.a.), criză de cicluri etc., care au scos la suprafață probleme specifice în diferite sfere și necesitatea reconceptualizării reperelor și priorităților. COVID-19, un asalt codificat, demonstrează astăzi cât de fragilă este umanitatea. Anvergura intrării într-o nouă etapă a societății mondiale necesită și adaptarea creativă a comunității academice la schimbările iminente ale domeniilor. Știința reprezintă spațiul de a avansa ipoteze/a face propuneri/a căuta și găsi soluții în această situație complicată.

În timpurile spasmodice ale pandemiei, știința, cultura și arta au devenit un *sui-generis* vaccin, care luptă cu frica și cu moartea, deoarece sunt locul imortalității. Astfel, știința și cultura ne ajută să producem pozitivitate, creativitate și imunitate.

Cuvinte-cheie: coronavirus, pandemie, criză sistemică, cultura ca vaccin, noul umanism.

Trăim timpuri dinamice de maximă tensiune și intensitate. Filosofi occidentali ca Zygmunt Bauman [1] sau Edgar Morin [2] și, mai aproape de noi, Andrei Pleșu [3] au definit contemporaneitatea ca pe o societate lichidă și nesigură, postulate care acum devin tot mai credibile. Pandemiile demonstrează astăzi cât de fragilă de fapt este umanitatea, depinzând în totalitate de mutațiile haotice ale unui virus-cameleon invizibil, dar atotputernic. Se considera că epidemiile sunt deja depășite în secolul al XXI-lea, că astăzi pot fi contaminate doar țările subdezvoltate [4]. Fostul fotbalist Gabriel Șuleru, stabilit la Londra după finalul carierei, a formulat astfel această stare a omenirii debusolate de la începutul crizei pandemice:

„E dureros ce se petrece acum în lume. Totul s-a dat peste cap într-un timp atât de scurt, pare ireal ce se întâmplă. Suntem în anul 2020, știința și tehnologia au ajuns la nivel atât de ridicat, și totuși atâtea minți luminate, care au la dispoziție sume de bani nelimitate, iată, nu pot să găsească o rezolvare, un antidot la această problemă.” [5].

Ne întrebam adineauri cum au dispărut civilizațiile foarte dezvoltate – Atlantida, Hiperboreea sau cea a lemuriilor – astăzi avem câteva versiuni în plus, printre care cea a pandemiilor. Fiecare epocă a avut epidemiile sale: antichitatea – holera, Evul Mediu – ciuma, modernitatea – sifilisul, romantismul – tuberculoza, epoca noastră – HIV-ul și cancerul.

Pandemia de COVID-19 reprezintă un punct de cotitură radical care a creat epifenomene specifice, anulând *campionate, festivaluri, expoziții, unele cu tradiții seculare*. Coronavirusul a pus umanitatea în fața necunoscutului, imprevizibilul a schimbat ordinea mondială, generând o perioadă de incertitudine colosală. Covidul, un asalt codificat, s-a mișcat prea repede pentru a fi studiat în condițiile unei agresiuni planetare. Similar unei epoci de război, a provocat chiar atitudini apocaliptice.

Fiecare generație are lupta sa: deportările, războiul, foametea, Afganistanul, Cernobîlul. Îl vom cita pe președintele Emmanuel Macron, unul dintre cei care, spre deosebire de alți președinți, a vorbit de la bun început despre gravitatea pandemiei, afirmând că epidemia pandemică a covidului este războiul nostru, pe care îl ducem pe teritoriul nostru, cu dușmani invizibili. În aceeași ordine de idei, Antonio Guterres, Secretarul General al ONU, constata că bătălia aceasta „este lupta unei generații și rațiunea de a fi a Organizației Națiunilor Unite”.

Când umanitatea este în impas, se vorbește despre „închiderea vremurilor”. Timpul pus în paranteză a devenit și un timp al reflexiei asupra întrebărilor actualității. Au revenit întrebările situațiilor de criză: *Cine-i vinovat? Ce facem?* În condițiile actuale, *criza* nu mai este definită în mod clasic, ci ca o atitudine care propune noi sarcini și soluții pe măsură.

Coronavirusul este o provocare, au devenit vizibile punctele slabe ale umanității, sistemelor, instituțiilor. COVID-19 a generat o megacriză: criză de structură (instituțională), criza sistemelor (medical-sanitar, financiar-economic, comunicațional-psihologic s.a.), criza de cicluri etc., criza de încredere, la care s-a adăugat „pandemia de corupție” și de politizare a crizelor etc., susținută de pandemia incompetenței, care au scos la suprafață probleme specifice în diferite sfere.

Criza pandemică și-a pus amprenta pe toate domeniile. Afectate și pregătite în măsură diferită, ele își reconceptualizează reperatele și prioritățile din mers. Editorialistul Cristian Unteanu declara chiar de la început că „suntem într-un moment pe care istoria-l va consemna ca provocând una dintre acele mutații civilizaționale profunde care vor marca evoluția ulterioară a lumii noastre” [6]. Coordonatele unor paradigme opuse intră în dialog sau concurență: avertizările Organizației Mondiale a Sănătății *versus* nepregătirea sistemului medical; starea de urgență *versus* starea de veghe; izolarea – element eficace din punct de vedere medical și sanitar, dar economic și social – cu consecințe riscante etc. Autoorganizarea politică și medicală a întârziat, aprecierea insuficientă a pericolului a cauzat pierderi iremediabile. Organizarea medicală și

logistică a rezistat, dar prețul în vieți umane și prețurile financiare sunt extrem de ridicate. Efectul crizei constă în faptul că ea ne scoate din ordinea firească a vieții, ne pune sub semnul întrebării modul în care trăim și felul în care gândim.

Anvergura intrării într-o nouă etapă a societății mondiale a fost subminată tocmai într-un moment în care globalizarea era foarte necesară. Însă instituțiile internaționale nu au reușit să gestioneze dezavantajele generate de globalizare, cum ar fi *efectul fluturului*: pe măsură ce lumea devine mai conectată, ea devine și neapărat mai interdependentă, ceea ce a dus inevitabil la întreruperi sistemice de lanțuri de aprovizionare și multe alte efecte periculoase.

În domeniul cercetării, efortul oamenilor de știință în vederea elaborării vaccinului salvator a fost imediat. Gândirea critică în stare critică devine o gândire creativă operativă programată pentru succes, ceea ce demonstrează soluțiile alternative propuse sincron de grupurile de cercetători din diferite regiuni. Ne amintim de postulatul lui Confucius despre epoca schimbărilor, care sună astăzi ca oportunitate și ca invitație de a face altceva/altfel. Pentru Hamletul secolului al XXI-lea *a fi* este sinonim cu *a supraviețui*.

Pe lângă faptul că a agravat problemele deja existente, criza pandemică a declanșat multe probleme noi, cum ar fi dezlănțuirea unui război economic pentru aprovizionarea țărilor cu echipament specific, competiția țărilor pentru elaborarea vaccinului, devalorizarea banilor, repatrierea mai mult sau mai puțin rapidă a concetățenilor, transformarea orașelor care nu dorm niciodată (New York, Las Vegas, Los Angeles) în decoruri-fantome fără actori și invers, a locurilor depopulate – în puncte de atracție etc. Paradoxurile apar în toate sferile, infodemia venea uneori chiar de la oamenii informați: „Cât o să ne țină în casă?” exclama retoric în primăvara 2020 editorialistul Ion Cristoiu, o întrebare cu atât mai riscantă, care face doar deservicii, cu cât aparține unui om influent în mediile sale.

Războiul pe frontul medical a dezvăluit și multe realități: trimiterea medicilor la luptă fără arme; recrutarea fără precedent a personalului medical de toate nivelurile; medici extenuați, care nu mai reușesc să facă față. Există spitale transformate în totalitate în terapii intensive. Pe de altă parte, sunt impresionante diplomația medicală și, mai cu seamă, curajul și sacrificiul medicilor.

Provocările pentru învățământ sunt multiple din moment ce a fost întreruptă legătura organică directă dintre universitate/profesor/student, bibliotecă/carte. Activitățile s-au permutat astfel în realitatea virtuală sau în una hibridă, care a devenit una augmentată și de perspectivă. Computerizarea sferei educaționa-

le nu a dus doar la impulsionarea dezvoltării noilor forme (învățământul on-line, platforme de instruire la distanță), ci și la reconfigurarea celor existente. Monitorul computerului a evoluat spre o suprafață informațională tot mai densă, cu platformele specializate și rețelele universitare multimedia. Însă cunoștințele sunt susținute nu doar de veridicitatea surselor, ci și de ghidarea și creativitatea a ceea ce numim *noua identitate a profesorului*. Din perspectiva imperativă a digitalizării tuturor sferelor, putem afirma că pregătim astăzi viitorul inteligent. Actul educațional de calitate devine tot mai deschis transformărilor adânci: recombinația și reciclarea metodologiilor/convențiilor/materialelor tradiționale cu noile tehnologii de comunicare, mișcându-se dinamic dinspre standardizare spre originalitate. De la stadiul acumulării de cunoștințe, învățământul trece la dezvoltarea capacității de inovare și la rolul accentuat al universității în viața publică.

A fost clar din start că severitatea impactului crizei pandemice depinde de felul cum reacționează guvernele naționale și internaționale. Astfel, s-a văzut că în cazul unei megacrize, inițial statele s-au baricadat, fiecare înfruntând criza pe cont propriu. În Europa din capul locului au fost luate măsuri mai mult sau mai puțin drastice, închiderea frontierelor europene fiind criticată. Dincolo de reacțiile diferite, actualmente Europa tinde spre un răspuns continental solidar, spre un mecanism de protecție incluzând procese integraționiste de omogenizare a soluțiilor. Lumea anglo-saxonă a oferit la început lecții mai puțin recomandabile relativizante despre covid ale guvernanților care au șocat opinia publică mondială prin declarații și comportament. Atitudini de detașare ostentativă au urmat în Mexic și Brazilia. Greșelile Chinei (recunoașterea amânată, starea de urgență care s-a decretat târziu) a transformat-o într-un actor iresponsabil care a condus la actuala criză globală de sănătate.

La nivel internațional vom constata că răspunsul economic și medical fără precedent din țările dezvoltate nu poate fi implementat în multe regiuni în curs de dezvoltare din America Latină, Africa și Asia de Sud, dar și din Europa de Est, unde consecințele vor fi mult mai severe și de durată. Constatăm că această criză sanitară, cea mai amplă din istoria contemporană, îi atacă pe cei fragili, iar întreg sistemul sănătății din Republica Moldova este destul de șubred. Analistul Veaceslav Ioniță a formulat foarte concis și obiectiv: „Criza ne-a prins în criză”.

Și totuși, în comparație cu societatea de consum care suportă foarte greu tranziția din epoca opulenței – în epoca crizei, am putea deduce și câteva avantaje ale subdezvoltării: distanțarea rurală primează asupra ce-

lei urbane; *homo sovieticus* a fost obișnuit cu tot felul de lipsuri; bătrânii noștri sunt mai antrenați în supra-viețuire. Timpul pus în paranteză a devenit și un timp al reflexiei pe marginea supraconsumului.

Codul roșu nu a fost abordat ca atare de moldovenii indisciplinați. Pandemia a confirmat că suntem o țară și o societate edificate pe valorile culturale și spirituale ale creștinismului. Dar și că Biserica Ortodoxă rămâne încremenită în timp, fiind una dintre puținele instituții care nu are frică de virus. Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove chiar a încurajat Sfânta Liturghie, în ideea că bisericile sunt spitale duhovnicești. Ar putea oare și să-i trateze realmente pe enoriașii bolnavi?

Papa Francisc oficiază Sfânta Liturghie fără prezența fizică, considerând că oamenii sunt mai importanți decât economia, iar medicii sunt singurii care dau verdicte și rețete. Pontiful de la Vatican a declarat că focarul a oferit o oportunitate de a încetini rata producției și a consumului și de a învăța oamenii să înțeleagă și să contemple lumea naturală. Pe când Biserica Ortodoxă contribuie la răspândirea coronavirusului prin împărțirea cu aceeași linguriță a enoriașilor care nu mai ostensesc să sărute icoanele. Paradoxal este faptul că în țări ca Polonia, unde ortodoxia a fost un factor care se opunea activ comunismului, în configurația actuală europeană ortodoxia se transformă într-o frână a opțiunilor liberal-democratice. Urmează încă să ne confruntăm în practică cu derutanta poziție a episcopului de Bălți contra vaccinării, care ar prefigura, conform teoriei conspirației invocate, „ciparea” omului. Nu este prea departe de poziția preotului indian de 70 de ani care a decapitat un bărbat sub pretextul „sacrificiului uman” ce ar putea duce la stărpirea epidemiei de coronavirus.

Această atitudine medievală înfiorătoare ridică multe întrebări, printre care una majoră: este oare afectată relația omului cu Divinitatea dacă nu se respectă ritualurile seculare? Întrebare retorică pentru majoritatea umanității din secolul al XXI-lea. Revenind la Papa Francisc, îi vom cita unul dintre mesajele pacificatoare în sfânta zi de Paște: „Pandemia ne-a oprit din ritmul nostru frenetic pentru a reflecta (...) Nu este timp pentru diviziune, pentru războaie: este timpul pentru a ne împăca. Nu e timp pentru uitare, cei slabi/migranții/refugiații trebuie ajutați. Indiferența, egoismul, uitarea sunt cuvinte de care trebuie să uităm. Să ajungem la soluții. Unitate! Perseverență în săvârșirea lucrurilor bune!”

Respectarea unei morale tolerante și justițiere a fost însă limitată de diversificarea scării virtuților: în timp ce unii fac acte de generozitate, alții se lansează în speculații și escrocherii cinice. Îmbogățiți de răz-

boi, îmbogățiți de revoluții, acum avem și îmbogățiți de COVID-19. Egalitatea în fața bolii riscă să agraveze inegalitatea socială. Unii beneficiază în continuare de confort, alții își riscă viața în permanență.

Covidul a generat schimbarea comportamentului social, au intrat în joc atitudini diferite: sirena panicii *versus* sirena calmului, solidaritate *versus* ură. În debutul pandemiei în Ucraina au fost atacați concetățenii contaminați, caz similar celui din timpul ciumei medievale. S-a intrat într-o zonă axiogenă, când am început inițial să ne ferim de bătrâni, iar ulterior – de copii. Solidaritatea însă constă în conștientizarea faptului că *a fi bătrân este viitorul fiecăruia dintre noi*.

Pe fundalul unei realități dificile, când carantina și izolarea fac diferența, când medicii trebuie să aleagă cui să acorde ajutor, se înmulțesc paradoxurile cotidianului: distanțarea măsoară apropierea, pe străzi sunt mai multe mașini decât pietoni, înmormântările nu costă scump ș.a.

Se redescoperă și reinventează universul domestic, apar clase, studiouri, stadioane, laboratoare la domiciliu. Pentru a depăși sentimentul de vid, de deșert – apar cinematografe și scene colective în aer liber sau în automobile, devin suprasolicitate studiile, consultațiile și cumpărăturile on-line.

Ce am învățat despre coronavirus în această perioadă? În primul rând, că virusul nu are vârstă, nu are rasă, nu are frontiere – nimeni nu este în siguranță. Că circulația eterogenă a virusului nu este uniformă, el se modifică în funcție de circumstanțe externe, dar și de organismele pe care le atacă.

Oficialii au declarat cu fermitate că trebuie să învățăm să *conviețuim cu virusul; să ne protejăm și să ne adaptăm*; că trebuie să fim *solitari, dar solidari, că pozitivitatea creează imunitatea!* – aceste adresări au devenit sloganele zilei. În carantină fluxul conștiinței este antrenat în găsirea soluțiilor ieșite din comun. Criza ne-a motivat să fim competitivi, să ne dezvoltăm personal și profesional. Lucrul la distanță și vinderea serviciilor au devenit formate universal valabile. Coronavirusul este o provocare care nu a îngenucheat umanitatea, ci a propulsat-o cu câțiva pași înainte, a motivat-o să întreprindă un fel de „salt mongol” de la o etapă la alta a progresului.

Cum ne-am schimbat în această perioadă? Ce am învățat despre noi-înșine? Că izolarea nu este o pedeapsă, ci o punere la adăpost; am redescoperit importanța conștiinței civice și a responsabilității civice. Prezenta epidemiei s-a dovedit a fi, în fond, o revenire la sine prin izolare; alte valori au apărut în prim-plan: sinele, cultura, lectura, natura. Înțelegerea mai profundă a fragilității umane ne-a demonstrat că nu suntem niciodată în afara primejdiei, la adăpost.

Editorialistul Cristian Tudor Popescu afirma într-o emisiune la canalul Digi TV că „Omul este un virus” ce parazitează natura, care inundată fiind poate exploda. Omul a devenit nociv, se află în război permanent cu natura, otrăvește tot ecosistemul din jurul său, iar distrugerea acestuia este un factor care favorizează apariția epidemiilor. Iar dacă va pierde controlul asupra lucrurilor, se va autodistruge și va nimeri și el în *Cartea roșie a speciilor*. Astăzi Terra are nevoie de o resetare, ecologia în timpul pandemiei s-a îmbunătățit, pământul a respirat mai ușurat după activitatea redusă a omului. Revenim la întrebarea formulată de Țiolkovski acum un secol: va reuși oare Terra, care este leagănul civilizației, să se păstreze ca atare? Noi ne simțim puternici pe planeta noastră, dar natura ne așează la locul cuvenit. Puterea virusului constă în faptul că este autoimun. Însă pe planul gândirii, putem fi mai puternici decât virusul, aici îl putem învinge.

Scenariile secolului al XXI-lea în care catastrofele, bio-terorismul și războaiele continuă, generează noi provocări care reprezintă o poartă spre un nou laborator al spiritului. Pericole ca insecuritatea datelor, manipularea informației sau știrile false trebuie combătute prin cercetări specializate, susținute de credibilitatea instituțiilor și de renumele cercetătorilor. Mai mult ca niciodată, avem nevoie de un plan global, insistă Yuval Noah Harari, autorul *Sapiens, Homo Deus și Lecții pentru secolul XXI*: „Umanitatea trebuie să facă o alegere. Vom merge pe calea dezbinării sau vom adopta calea solidarității globale? Dacă alegem dezbinarea, aceasta nu va prelungi doar criza, ci va duce probabil la catastrofe și mai grave în viitor. Dacă alegem solidaritatea globală, aceasta va fi o victorie nu numai împotriva coronavirusului, ci și împotriva tuturor epidemiilor și crizelor viitoare care ar putea asalta omenirea în secolul XXI” [7]. În acest sens, orizontul zilei de mâine va impune drept soluție intelectuală optimă configurarea unui nou umanism ca proiectare a unei lumi care poate repara și regenera omul și realitatea, care respectă omul și umanul. În căutarea unui sens pe care pandemia îl poate oferi, Edgar Morin afirmă în ultima sa carte *Changeons de voie: Les leçons du coronavirus* (Să schimbăm calea: Lecțiile coronavirusului) (2020) că umanitatea trebuie să fie conștientă de comunitatea destinului său și de faptul că trebuie să schimbăm Calea prin regenerarea politicii, protejarea planetei și umanizarea societății [8].

Îngrijorările și speranțele post-criză includ discuțiile conceptului „noul normal”, care face aluzie la faptul că viața nu va mai fi niciodată așa cum a fost înainte și metamorfozele vor include toate domeniile.

Viața noastră va reuși progresiv, dar se va baza pe alte principii: un cotidian și o realitate diferită, dar cu o anumită libertate.

COVID-19 metamorfozat va fi o forță extrem de perturbatoare în următorii ani. Guvernele din mai multe țări au devenit conștiente că răspândirea COVID-19 poate fi gestionată printr-un efort național, dar și internațional coordonat. Răspunsul global cuprinde accelerarea cercetărilor medicale în domeniul vaccinurilor, precum și investiții masive în sănătate, salubritate și veniturile de bază. Pandemia va consolida tendința de apropiere a producției de piețe, punând accent mai mult pe valorificarea circuitelor locale și regionale, decât pe dependența de cele internaționale; fluxurile de comerț și cele financiare le vor întrece pe cele fizice. Economia va fi într-o mai mică măsură una a mobilității și într-o mai mare a securității – sanitare, alimentare, energetice. Dezvoltarea roboticii, a inteligenței artificiale și a imprimării 3D vor răspunde acestor, dar și multor altor cerințe tot mai diversificate și personalizate.

Sperăm ca într-o zi COVID-19 să devină istorie. Până atunci, o instituție respectabilă – Casa Istoriei Austriei – a început să documenteze evenimentele despre această pandemie istorică. Bill Gates prognozează probabilitatea ca la fiecare 20 de ani o pandemie provocată de coronavirus să se repete, iar savanții susțin că, pe baza segmentării genomului, vor putea prezice unde va lovi pe viitor coronavirusul.

De fapt, scenariile catastrofale cu subiecte de pandemie au fost de mult anticipate de literatură, mai ales de cea fantastică, de cinematografie și de alte arte. Întrucât omul este un „animal narativ”, iar ficțiunea – cel mai eficace instrument de „cunoaștere a vieții omului”, așa cum a afirmat Julian Barnes [9] și mulți alții, umanitatea a revenit în timpul izolării la lectura textelor/reprezentărilor consacrate. De la ciumă la Shakeaspeare și Bocaccio, de la picturile lui Bosch, Breughel sau Goia – la *Ciuma* de Camus și *Rinocerii* lui Ionesco, la *Scrisoare pentru bolnavi* de Eliade și *Pe culmile disperării* de Cioran ș.a., cărora le-au fost redescoperite valori sincrone imediate și profunde cu repunerea umanului în centrul ecuației [10]. În așteptarea vaccinului – nu este o stare „în așteptarea lui Godot”, personaj emblematic care așa și nu va mai apărea.

Bătălia narațiunilor și „controlul narațiunii” despre pandemie au putut fi urmărite și în strategiile specifice ale tuturor guvernelor, începând cu cel chinez, american sau european, care au înscris pagini inedite în acest *postmodern story*.

Criticii au semnalat chiar și antiutopii în care tocmai Wuhan era orașul unde începea catastrofa pandemică. Cinematograful a dejucat scenarii cu titluri sugestive de filme revenite în actualitate: *Contagion – Epidemia: Pericol nevăzut* (2011), *Pandemic – Pandemia: Frica de morți* (2016) ș.a.

Izolarea este un moment ideal pentru lectură, care redă sens umanității prin găsirea unui puls comun și a unui metabolism diversificat, dar solidar. În timpurile spasmodice ale pandemiei, știința, cultura și arta au devenit un *sui-generis* vaccin, care luptă cu frica și cu moartea, deoarece sunt locul imortalității. Astfel, știința și cultura ne ajută să producem pozitivitate, creativitate și imunitate, atât de necesare în timpurile de supraviețuire.

BIBLIOGRAFIE

1. Bauman Z. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press, 2000. 240 p.
2. Morin E. *Sur la crise: Pour une crisologie suivie de OÙ va le monde?* Paris: Éditions Flammarion, coll. Champs, 2020. 160 p.
3. Pleșu A. *Societate nesigură*. București: Niculescu, 2016. 376 p.
4. Orsena E. *Un virus mondialisé*. In: *Géopolitique du moustique. Petit précis de mondialisation IV*, Paris, Fayard, 2017, p. 41, 169, 208.
5. Șuleru G.. *Pandemie. De ce s-au întors atât de mulți români în țară. Dezvăluiri de la Londra: „De aici a pornit disperarea oamenilor”*. [on-line] <https://www.gandul.ro/sport/pandemie-de-ce-s-au-intors-atat-de-multi-romani-in-tara-dezvaluiri-de-la-londra-de-aici-a-pornit-disperarea-oamenilor-19420521> (vizitat la 14.12.2019)
6. Unteanu C. *Lumea se bagă în stare de urgență: „adevăratul război nevăzut”*. [on-line] https://adevarul.ro/international/in-lume/lumea-baga-stare-urgenta-adevaratul-razboi-nevazut-1_5e6cb8e05163ec4271ed7b0d/index.html (vizitat la 14.03.2019).
7. Harari Y. N. [on-line] <https://www.facebook.com/inluminanuexistatimp/posts/3064829916895140> (vizitat la 22.03.2020).
8. Morin E. *Changeons de voie: Les leçons du coronavirus (avec la collaboration de Sabah Abouessalam)*. Paris, Éditions Denoël, 2020. 160 p.
9. Barnes J. *Pe fereastră*. București: Nemira, 2014. 304 p.
10. Tronaru D. *De la Robinson la „Ciuma” lui Camus, epidemiile și izolarea „bântuie” literaturile și cinematografiile lumii. „Călăreții Apocalipsei” și-au făcut deja de cap în ficțiunile umanității* https://adevarul.ro/cultura/arte/de-robinson-ciuma-camus-epidemiile-izolarea-bantuie-literaturile-cinematografiilelumii-calareti-apocalipseisi-au-facut-cap-fictiunile-umanitatii-video-1_5e84597a5163ec42715b8108/index.html (vizitat la 01.04.2019).